

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

füzetek

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

“Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

(Vörösmarty Mihály)

XI. évfolyam 121. szám

2007. március

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár
a Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magyar-orm.axelero.hu honlapon olvasható

Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu - magyar.ormeny@t-online.hu

---

Az örmény liturgia megemlékezéseiből

“A szent apostolokról, prófétákról, vértanúkról, tanítókról, az összes szent püspökről, patriarkáról, papokról, igazhitű diakónusokról és minden szentről történjék megemlékezés ebben a szent áldozatban, könyörögjünk.”

Tán az idézet utolsó, felszólító szava, melyet igen meg kell fontolnunk. Akiket felsorol a szöveg, azok is mind, ezt gyakorolták. Legyenek hát példánk meg közbenjáróink. Legalább is ezt mondja a hitünk, mely egyben éltetőnk.

Dr. Sasvári László

*****

Gazdovits Miklós

Az erdélyi örmények története

2. rész

A bizánciakkal szoros szövetségben megszervezett háború a bolgárok ellen

Erre vonatkozólag VI. Leó császár Taktikájában feljegyzi a magyar-kabar-örmény harcosok haditechnikáit is, akiket “saját hajóival szállította harctérre”. E harcok során figyelte meg a császár a harcmódot és ezek alapján iktatta be Taktikájába a magyar harcosok között lévő örmény csapatok harci szokásait is.

895-ben (?) Simeon bolgár cár a besenyőkkel szövetségbe lépve komoly vereséget mért Bulgarophygonnál a bizánci-magyar szövetséges csapatokra és feldúlta az Etlközben hátrahagyott, komolyabb védelem nélkül maradt családok gazdaságait. “*Miután pedig a türkök visszatértek, és földjüket ilyen pusztán és feldúlva találták, letelepedtek arra a földre, amelyen ma is laknak*” - mondja Konsztantin császár. Így került a magyar-kabar-örmény népkombináció 895-896-ban a Kárpát medencébe.

Ezek után úgy vélem, a vándorlások alatti magyar-örmény kapcsolatokat és keveredést bizonyítottuk. Annak eldöntése, hogy az örmények milyen számban voltak jelen, illetve milyen hatást gyakoroltak a magyar etnikum kialakulására, a történészek, antropológusok és más, ezzel őszintén és elfogultság nélkül foglalkozó szakemberek feladata.

Az Árpáddal a Kárpát medencébe érkezett örményeket, valamint utódaikat *Árpádkori örményeknek* nevezzük. Lássuk mi történt az Árpáddal Pannóniába érkezett örményekkel? Erre a választ a *Képes Krónika* ismeretlen szerzője, valamint Kézai Simon adja meg: az örmények “*érdemeikért földeket és*

különböző privilégiumokat kaptak és letelepedtek". De hol? Milyen helyen?

Ilyen hely volt a magyar honfoglaló vezérek, talán maga Árpád által fő székhelynek kinevezett esztergomi vár és erődítménycsoport délnyugati része, ahová nagyobb örmény csoport telepedett le. A hely az *Ermen* vagy *Villa Ermen* néven ismert településből és a környékén lévő földekből állt és a IX.-XIV. században *Terra Armenorum de Pannonia* néven szerepelt. A pannóniai örmények földjéről gazdag szakirodalom szól. Életében, 1315-ben, egy fontos esemény történt: a tatárjárás által elűzött örmény lakosok helyett az esztergomi káptalan "más helyekről hozott örményekkel" újratelepítette a falut. Az erdélyi örmények földjéről szintén több írásbeli és régészeti adat létezik. Központja a Nagyszeben és Vöröstoronyi szoros közötti *Talmácson* volt, de terjedelme nem annyira ismert, mint a pannóniaié. Talmácson örmény püspökség és egy kolostor is működött.

Az örmény szóból eredő és máig fennmaradt számos erdélyi helységnév is tanúsítja, hogy nemcsak a Vöröstoronymnál, hanem más helyeken is telepedtek le Erdélyben örmények. Mái fennmaradt nevek a Nagyenyedtől északra lévő Marosörményes, eredetileg Örményes, a Nagysármástól keletre fekvő Mezőörményes, eredetileg Örményes, a szilágysági Bikkörményes, az Erzsébetvárostól északra lévő Szászörményes, az Apácától északra fekvő Ürmös, amelynek neve eredetileg Örményes volt, a Karánsebestől délre fekvő Örmény, a Nagyszebentől északnyugatra fekvő Örmény stb. Mi nem fogadjuk el azt a kritikát, mely szerint ezek a nevek nem a hajdani lakosok nemzetisége után lennének Örménynek vagy Örményesnek nevezve, hanem a "... vízforgás, forgó, mélyvíz jelentésű "örvény" közszó örmény változata után. Sem azt, hogy ezek a helységnevek Kalotaszeg délnyugati részében a kézimalom, a daráló nevéből erednének.

A nagyszámú örmény elem a magyar nyelv szókincsében ugyancsak a nagyszámú örmény jelenlétét bizonyítja a Kárpát medencében. Dr. Lukácsi Kristóf 210 örmény eredetű szót számlált meg a magyar nyelvben, melyet Szongott Kristóf 478-ra emelt. Például: szer->szereget; árád>arad, áruárok; sirum>sír; szárm>származás; zsing>zeng; hén>vén; csavaragán>csavargó; erag>ér; bubbuta, stb.

Dr. Schütz Ödön akadémikus professzor négy örmény eredetű betegségnevet is kimutat a magyar szókincsben: "pizok" (örményül pisak)=lepra, foltos bőrbetegség; "kosz" (ö. kos)=száraz, beszáradt undok kelevény; "csécs" (ö. csecs) = himlőhely; "keh" (ö. Keh) = kelés, tályog a testen, nyálkahártya betegsége.

Mindezek után reméljük, senki sem vonja kétségbe a nagyszámú örmény jelenlétet a Kárpát medencében, de ha mégis lennének olyanok, akik ezt a valóságot megkérdőjeleznék, folytathatjuk bizonyítékainkat a Kárpát medencében több mint 110 kívülről kerek, de belülről hatkaréjos, jellegzetes örmény templomok bemutatásával, melyekből "40 jelenleg is eredeti vagy átépített - bővített - formában áll, szertartás folyik bennük, további 40-nek alapfalai megtekinthetők, romos állapotban maradtak az utókorra, illetve ásatással kerültek napvilágra" (Szilágyi András)

Legfontosabb bizonyítéka annak, hogy az örményeknek fontos szerepük volt a kereszténység terjesztésében a Kárpát-medencében, a jellegzetes kívülről kerek, de belül hatkaréjos templomok. E rotundák paternitása ügyében számos tanulmány jelent meg, de egyik szerző sem meri kimondani, hogy ezeket a templomokat, ha nem is az örmények, de jelentős részüket az örmények építették saját használatra. A továbbiakban ezt a kijelentést bebizonyítjuk.

Bizonyításra két ma is működő rotundát használunk fel: a Bodroghözben lévő *Karcsait*, és a Makó melletti *Kiszombor*-t. Választásunknak több oka van: elsősorban azért, mert a szakemberek mindkét templom építési idejét a XI. századra teszik, Szilágyi András szerint pedig "akár a Szent István-kori térítést megelőző időpontra is tehető"! Másodrészt azért, mert a karcsai templom 1527-től református templommá vált, míg a kiszombori rotunda katolikus maradt. Harmadszor pedig: e két templom falain olyan bizonyítékok maradtak fenn, amelyekkel határozottan és minden kétség nélkül alátámaszthatjuk az állítást, miszerint ezt a két templomot örmények építették - a maguk részére.

(Folytatjuk)

(Az erdélyi örmények története című (Kriterion Kolozsvár, 2006) könyvbemutató előadás elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 2007. január 18-i rendezvényén.)

*****

Dr. Sasvári László

Több mint „Az erdélyi örmények története”!

Gazdagodott az erdélyi örményekről szóló szakirodalom. Eddig sem voltunk híján az e vonatkozású magyar nyelvű műveknek. Ám ezekből sok ma már hozzáférhetetlen. (Bár néhány kötet megjelent az elmúlt években, reprint kiadásban!) Egyesek, pedig régies stílusuk miatt a mai olvasó számára kevésbé élvezhetők. Nem mintha *Gazdovits Miklós* „Az erdélyi örmények története” című munkája (Kolozsvár 2006.) könnyű olvasmány lenne. Aprólékossága, anyagbősége miatt csak lassan lehet olvasni. S mint a címben is jeleztük: túlmutat az erdélyi örmények történetén.

Visszatekintést nyújt az egész örménységre vonatkozóan. Műfaját tekintve kismonográfiának is nevezhetnénk. Néhol talán túlságosan is elmerül egyes részletekben, de nagy előnye, hogy sok ismeretanyagért, adatokért nem kell az eddigi műveket előszedni, itt is megtaláljuk.

Sok újdonsággal is szolgál, főként a honfoglaló magyarok és az örménység kapcsolatát elemezve. A hazai építészeti emlékekből a karcsai meg a kiszombori körtemplomok egyes művészeti motívumait elemezve mutatja ki az örmény eredetet. Ezeket elgondolkozva bizonyítottan vehetjük, hogy éltek örmény szertartású keresztények itt a Kárpát-medencében a honfoglalás után. Hogy ezek mennyiben voltak még nyelvüket tekintve örmények, arra nehéz felelni. Hisz a szertartásokhoz elég volt a papok meg kántorok örmény nyelvtudása. Felvetődhet az is, hogy nincsenek örmény szertartási szövegeink ebből a korból. Lehet, hogy nem is igen voltak, mert az istentiszteleteket végzők gyakorlatból tanulták meg a szöveget és fejből tudták.

Az is felvetődhet, hogy ezek a templomok igen kicsinyek. Nem tesz semmit, a papok és a segédkezők befértek, a hívek, pedig körbeállták a templomokat. (Így volt ez az akkori, itt élő görög szertartású keresztényeknél is!)

Nagy armenológiai tudást kívánna, ha végig szándékoznánk elemezni a könyv minden adatát, s ez terjedelmileg is nagy lenne. Mert volna itt-ott megjegyezni való! Pár kérdést azért kiemelünk. A 253. oldalon az örmény ortodox meg római katolikus egyház közötti különbségről van szó. Itt olvashatjuk, hogy az örmény egyház: „minden rangú papot házasságra kötelez...” Legjobb tudomásunk szerint az örmény egyházban is a püspök nőtlen kell legyen, mint más keleti egyházban. S akkor még nem beszéltünk egy sajátos örmény papi testületről: a teológiai doktorok testületéről, az idetartozó papok megjelölése: *vartabed*. Említik tanítórendbeli papságként őket, ők is nőtlenek!

Az újvidéki örményekről olvashatunk a 375-76. oldalon. Többek között: „A városban örmény felekezeti iskola is működött.” A „Füzetekben” az elmúlt években jelentek meg írások az újvidéki örményekről, azokban ilyen említés nincs. Mindig is kis létszámúak voltak, amely szintén inkább amellel szól, hogy nem volt iskolájuk.

Ha már a „Füzeteket” említettük, hozzávéve az elmúlt évtized konferencia köteteit, úgy látjuk a mű láb- s irodalomjegyzeteiből, hogy ezeket a szerző nem használta. Pedig Erdélybe eljutottak, esetleg a szerzőhöz nem? (Egy hivatkozás van!)

Egyes esetekben hiányérzetünk is van. A lemergi örményeket ismertette csak a XVII. századi unióig tárgyalja történetüket. Az erdélyiek történeti korszakolásában, a 131. oldalon, ezt olvassuk: „- az első világháború óta napjainkig történt események. Ezekkel ebben a dolgozatban nem foglalkozunk.” Miért nem? Ugyanígy, ha megemlést nyernek a középkori esztergomi örmények, miért maradtak ki az Erdélyhez számtalan szállal kötődő XX. századi budapesti örmények?

Ott voltunk a január 16-i könyvbemutatón. Ragadjunk ki a szerző ott elhangzott szavaiból is pár gondolatot. Igen szemléletes volt a karcsai és a kiszombori körtemplomok művészi motívumainak elemzése. A könyvben ez már terjengősebb. Viszont az örmények vallására vonatkozóan előadottak nehezen voltak követhetőek. A könyvben szerencsésebb a leírásuk, bár lehetne itt is felvetéseket tenni, mint az előbbieken egyet már is tettünk.

Ez a pár megjegyzés nem kíván akadémikuskodás lenni, mert a kötetet hasznosnak tartjuk, bár az általánosabb örmény vonatkozásokban kevesebb is elegendő lett volna. A statisztikai összevetésekkel

nem boldogult. Részünkről úgy látjuk, hogy az örmény nemzetiségűek kérdése eléggé elválik az örmény katolikusoktól. (2001-es népszámlálás Magyarországon szerencsésebb volt a négy nemzetiségi vonatkozású kérdésével, bár az erre adott válaszok sem fedik le teljesen a helyzetet, de azért a "keleti örmények" száma a nyelvtudás alapján kitűnik, hogy 300-ra tehető.)

Gazdovits Miklós könyvének feltétlenül ott kell lennie mindazok könyvespolcán, akik komolyan érdeklődnek az örmény történelem és kultúra iránt. (Még annyit hadd jegyezzünk meg: a szerző összefoglalta e könyvében a korábbi műveiben is közreadottakat!)

*****

Nagyböjti gondolatok

Testvérem, Te Isten szép ajándéka, egy titkokat rejtő csoda vagy!

Nap mint nap oly sokan borulnak térdre, hogy Istenhez forduljanak gondjaikban, választ kapjanak gyötrő kérdéseikre, orvosságot bajaikra, fájdalmaikra. Keresik az emberek a különféle betegségek, a rák elleni orvosságot, választ a társadalmunkat feszegető kérdésekre, kiutat az értelmetlen háborúkból, katasztrófákból. Kérnek Istentől lelkesítő, erőt adó, szép verseket, irodalmi műalkotásokat, melyek szárnyalásra ösztönöznék a fiatalokat. Harmóniát, mely a dallamok egyetemes nyelvén egy új világot nyit előttünk, színeket, festményeket, melyek beragyogják az életünket. Szükségünk van épületekre, gyárakra, hidakra, melyek otthont, munkát jelentenek számunkra, melyek összekötnek, elvezetnek testvéreinkhez. Imáinkban rengeteg kérést fogalmazunk meg tudatosan, de nagyon sokszor csak akaratlan felsőhajtásainkban.

Minden ima Isten elé száll. Ő minden fohászt meghallgat. Hiszem, hogy aki teremtette fülünket, meghallja fohászkodásunkat és válaszait, a világunkat továbbvivő megoldásokat, a csodálatos műalkotásokat, terveket, eszméket gyermekbőrbe csomagolva, élő kisbabákként ajándékba adja nekünk.

Mindannyiunkban Isten csodás kincsei, a meghallgatott imákra adott válaszai rejlenek. Mint a vasérc vagy az arany a tárnák mélyén, az igazgyöngy a kagylóban a tenger fenekén, ott lapul benned, bennem a képlet, mely orvossággá válva életet menthet, a tervrajz, melyből kígyózó út lesz, hogy testvéredhez vezesse lépteid. Benned van a béke terv, melyet ha alázattal megfogalmazol és kimondasz hangosan, elhallgatnak a fegyverek, és mosoly költözik a gyermekek arcára.

A titok, a csoda benned van! A nagyböjti szent idejében még inkább, mint máskor. Felszínes csapongások, üres lötyögések helyett, magadba kell mélyedned, hogy felfedezd a lelkedben rejlő értékeket. Merülj alá a csendben! Csodálatos érzés ott bent meghallani a verset, meglátni a festményt, a képletet, a megoldást, és szépen vázlatokat készítve, lassan világra szülni azt. Egy gondolat, mely nemcsak neked fontos, ott lent, belsődben kezd körvonalazódni, még csak dereng, de Te érzed, hogy belőled kikívánczik. S mint a bányász a mély üregben, sötétben egyedül, dolgozol, megfogod, megfogalmazod, felszínre hozod, hogy megajándékozd vele a világot. Csodálatos érzés szülőanyja lenni egy igazi értéknek, egy szellemi kincsnek, melyben az emberek meghallgatott imáikra adott választ találnak.

Persze a gonosz szeretné elhíttetni, hogy Te értéktelen vagy, meddő föld, üres puszta. Azt hazudja, hogy benned nincsenek igazgyöngyök, kár is lemerülnöd a hullámok alá, úgysem találsz ott önmagadban semmit. Azt mondja: szórakozz, légy vidám, élj a mának, magadnak, neked sem ad senki semmit ingyen! Ne hidd el neki, hazudik: Te Isten gyermeke vagy, felbontatlan levél, melyre a Teremtő az ő gyermekei iránti végtelen szeretetét írta, fogalmazta meg csodálatosan. Általad akarja tovább teremteni a világot az Isten, választ küldeni a sokakat gyötrő kérdésekre. Ne veszítsd el magad, mert válasz vagy valakiknek, sokaknak! Kicsinységed ne aggasszon, piciny ceruza hegygel írtak remekműveket!

Ismerd meg magadat, ne félj! Tiszta vágyaid vezetnek legszebb álmod felé, mely újból és újból visszatér, mint a Te teremtőd, Isten szava. Indulj el abba az irányba, bár sötét a tárna, nehéz felszínre hozni az értékeket! A bányászat után tüzes kohóban tisztítják az ércet. Ne félj, megéri! Bízál alkotódban, a nagyböjti szent idő számodra is új világot nyithat!

Alkoss! Magadból adj csodát! Hegyeket mozgató őserő van benned. Merd megtenni azt, amiért világra születél! Add át ajándékaidat, s így a világot tovább teremtő Istennek társa leszel!

Csaba testvér

*****

A világ tele van kapzsi és haszonleső emberrel. Így aztán annak a ritka egyéniségnek, aki önzetlenül akar másokon segíteni, óriási előnye van: alig akadnak versenytársai.

A lakosoknak testi és lelki szebbítése, ím ez és csak ez lehet a kormányoknak legfőbb feladata. Minden mellékes tekintet a főcél által háttérbe szoríttatik.

Széchenyi István: Önismeret

*****

Felhívás

Az Örmény Katolikus Plébánia tulajdonát képező múzeum felújítása, átépítése és korszerűsítése, a múzeum újrarendezése a közeljövőben megkezdődik. A munkálatok jelentős összegbe kerülnek, amelyet segítség nélkül nem tudunk megvalósítani. Ehhez tehát az örmény katolikusok összefogása szükséges. A munkálatok befejezése után mód nyílik a nagyközönség számára megnyitni a közgyűjteményként nyilvántartott örmény múzeumot.

Felkérjük, hogy adományával segítse az örmény katolikus múzeum mielőbbi megnyitását. Adományát a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség OTP Bank Rt-nél vezetett 11707024-20465157 számú bankszámlájára utalhatja át. A megjegyzés rovatba tüntesse fel: "Adomány Örmény múzeum javára".

Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség Gondnoksága

*****

Hirdetmény

Az Örmény Katolikus Lelkészség levélcíme: 1114 Budapest, Orly u. 6., Plébánosa: Dr. Leszkovszky Pál O.P., akinek elérhetőségei: telefon a Domokos Rendházban 460-0605, mobil telefon: 06-201220-4256, e-mail cím: palatya@freemail.hu

*****

Figyelem!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület postacíme megváltozott. Új postacíme 1255 Budapest Pf.189.

*****

Kovács Bálint, az erdélyi örmények magyarországi ifjú kutatója tartott előadást a Fővárosi Örmény Klub február havi rendezvényén. Tudásával, széleskörű látásmódjával ismét elkápráztatta hallgatóit. Az erdélyi örmények kulturális kapcsolatairól szóló izgalmas előadása után vetített képes filmet tekinthettek meg a klub résztvevői, betekintve ezáltal az örmény népitánc kultikus rejtelmébe. Kovács Bálint előadásának írott változatát az alábbiakban közöljük.

Kovács Bálint

Az erdélyi örmények kulturális kapcsolatai a 17- 18. században

Ha a társadalom- és gazdaságtörténet szempontjából vizsgáljuk a 17. században Erdélybe települő örményeket, arra a megállapításra jutunk, hogy letelepedésük után rövid időn belül azok a normák váltak számukra meghatározóvá, amelyek a Kárpát-medence világát jellemezték.

Előadásomban rámutattam, hogy mindezek ellenére kifejezetten az egyházi szellemi eliten, ezen belül

is kifejezetten a misszionáriusok tevékenysége folytán az erdélyi örmények gyakorlatilag a 18. század végéig kapcsolódtak ahhoz a szellemi közegehez, amely az egyes uniált örmény közösségeket összekapcsolta. Vagyis az erdélyi örmények közösségei eszmetörténeti szempontból igenis kapcsolatban álltak a konstantinápolyi, kisázsiai, lemergi, római, velencei közösségekkel, illetve teológiai iskolákkal. Tehát szellemi síkon továbbra is volt érintkezés az ázsiai és európai örmény diaszpórák között.

Megállapításomat részben levéltári forrásokkal, részben az eddig gyakorlatilag alig ismert igen gazdag erdélyi örmény könyvtárak állományával támasztom alá.

Előadásomban a régió fogalmát helyeztem előtérbe, amelyen keresztül bemutattam azokat a területeket, ahol a 17- 18. században örmény diaszpóra volt, és amelyek között eszmetörténeti kapcsolatokat véltem feltételezni. Ebbe a halmazba mind az európai, mind az ázsiai területeket beleértettem, ezek közül azonban csak azokról szóltam, amelyek között feltételezéseim szerint létezett egy olyan interregionális kapcsolat, amely a különböző eszmetörténeti folyamatokra hatással volt és a folyamatokban valamilyen szinten az erdélyi örmény közösség is képviseltette magát.

Az ázsiai területeket az örmény uniós szempontok alapján alapvetően három területre lehet felosztani: Az 1620 óta perzsa uralom alatt lévő, *ecsmiadzini katolikoszhoz tartozó terület*. Itt Jereván említendő meg, valamint Erzurum.

A *Sis-i katolikoszhoz tartozó területen* 1625 óta voltak misszionáriusok, 1740-ben az örmény katolikus patriarchátust alapítottak itt. Különösen *Aleppo* városa érdemel itt említést.

Az erdélyi örmények kapcsán az ázsiai interregionális kapcsolatokat vizsgálva ebben az első két régióban csak érintőleges kapcsolódási pontokat vettem észre, szemben Konstantinápolyval, amellyel többrétűek voltak az összekötő elemek.

Konstantinápoly: Városként és régióként is fontos szemlélni, ugyanakkor mint multikulturális egység is szót érdemel, hol a kereszténység is több "szinten" képviseltette magát és az iszlámnak is otthona volt. Konstantinápolyban saját örmény patriarchátus is létezett. A görög pátriárkákhoz hasonlóan az örmény pátriárka nemcsak egyházi, de világi előjárója is volt népének, többek között felügyelte az adók beszedését, és saját börtönt is fenntartott. A pátriárka mellett a konstantinápolyi örmény katolikus vikáriusi hivatal említendő meg, ennek nem volt azonban püspöki joghatósága.

Európáról szólva megemlíteném *Lemberg*: A Galíciába bevándorolt örményeknek Nagy Kázmér engedte meg, hogy templomot építsenek a városban. Ekkor még az apostoli örmény hiten voltak. A 17-18. században *Nikol Toroszovics* és *Vardan Hunanean* működésének következtében jött létre az unió a katolicizmussal. A lemergi örmény katolikus érsekség, a pápai joghatóságú örmény rítusú szeminárium Lemberget egyházi téren központi településsé tette és az erdélyi örmények egyházkormányzati kérdéseit is erősen befolyásolta különösen a 18. század első feléig.

Velence szerepét és jelentőségét talán nem kell bemutatnunk, témánk szempontjából azért különösen fontos, mert itt volt a mechitarista rend központi kolostora, amely az erdélyi örmények interregionális szellemi kapcsolataiban is kétségtelenül fontos szerepet játszott. Önálló nyomdával rendelkezett a mechitarista kolostor, ahonnan a kikerülő kötetek ma megtalálhatóak Erdélyben, külön kiemelném Antoni Portoli nyomdász-mester köteteit.

Krím félsziget: Kaffa városát fontos kiemelnünk. Az erdélyi örmények amikor a 11. században Ani városát elhagyták, moldvai megérkezésükig fontos állomásuk volt a Krím félsziget, az itteni örmény kereskedőkkel feltételezhetően a továbbiakban is ápták a kapcsolatot.

Pétervárad-Nándorfehérvár: Szintén örmény közösség létezett itt, a 18. században helyi jezsuiták próbálták uniáltatni őket. A közeg igazi multikonfesszionális terület volt, a különböző etnikumú és felekezetű népcsoportok közül tehát az örmények sem hiányozhattak. A Propaganda Fide római levéltárát vizsgálva rendszerint találunk olyan missziós jelentéseket, amelyek Péterváradon vagy Belgrádban születtek, amikor a misszionárius épp Velencéből Erdélybe tartott, vagy épp hazafelé, így ezekből a levelek sok esetben mind az erdélyi, mind a pétervárad-i örmény közösség életéről tájékoztatnak bennünket.

A területek számbavétele után a szellemi közvetítőket kell kiemelni, akik gyakorlatilag létrehozták és "működtették" a kulturális kapcsolatokat. Ha a betelepülést és az azt követő éveket nézzük, mindenekelőtt

az uniált püspök, *Oxendio Virziresco* érdemel említést, aki még Moldvában született, Botosan városában, azonban Rómában a Propaganda Fide kongregációjának kollégiumában, a "*Collegio Urbanoban*" folytatta tanulmányait. Innen került Erdélybe, ahol az uniót követő feszült légkörben nem maradt sokáig, hanem Bécsbe távozott, ahol titokzatos körülmények között 1715. március 10-én meghalt. Munkásságának bemutatása önálló tanulmányt kíván, különösen a római, szentszéki levéltárakban fennmaradt viszonylagosan bő levelezését is ismertetve.

Az 1720-as évekből elsőként említem *Cacciadurus Arachiel*-t (1666-1740), aki *Mechitár apát* (a mechitaristák megalapítója) "jobbkeze" volt. Erzurumban született, majd Rómában tanult. Teológiai doktorátust szerzett, így a vardapet címet viselhette. Kiváló konstantinápolyi prédikációiról és hatékony missziós munkájáról szólnak a források. Konstantinápolyban tevékenykedett, innen került Velencébe, ahonnan Erdélybe apostoli misszionáriusként érkezett, azonban nem maradt sokáig. Az a fajta misszionárius volt, aki a Propaganda Fide-vel való kapcsolatokat kulcsfontosságúnak tartotta, mindenről volt véleménye, gazdag jelentései, levelei Rómában a Propaganda Fide levéltárában több kötetre való anyagot tartalmaznak.

(Folytatjuk)

*****

Az örmény kódexművészet képviselője: Lázár Imola

Fiatal, örmény származású művésznő mutatkozott be 2007. február 22-én Budapesten a Józsefvárosi Kiállító-teremben. Meglepő, hogy egy ifjú művész a régi korok példát mutató történelmi alakjaihoz hajoljon vissza s témájaként az Örmény Biblia különleges történetét dolgozza fel. *Lázár Imola* ezt tette, s gazdag tartalmú és tematikájú zománcképein felvonultatta az örmény egyházi élet hitükért kiálló szent alakjait. *Puskás Eszter* örmény egyházi énekeket és székely népdalokat adott elő, míg *Várady Mária* színművész nagy átéléssel mutatta be Agathangelosz: Világosító Szent Gergely, az örménység apostolának megkínzása című balladáját.

A kiállítás alkalmat nyújtott arra is, hogy köszöntő előadásában *Issekutz Sarolta*, az EÖGYKE és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke szóljon az örmény nép hányatott sorsáról, majd *Kátainé Szilva Ingrid* felolvasta *Kátai Mihály* Munkácsy-díjas festőművész gondolatait Lázár Imola művészetéről. Az esten köszöntötték a Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöknőjét, *Issekutz Saroltát* is, aki épp tíz évvel ezelőtt alapította meg az Egyesületet. Az emlékezetes ünnepi esemény örmény étkek kóstolójával zárult. *Kátai Mihály* nyitó előadása, valamint az *Issekutz Saroltát* köszöntő beszéd az alábbiakban olvasható.

(Frigyesy)

*****

Tisztelt érdeklődő egybegyűltek! Hölgyeim és uraim!

E kiállítást motiváló szándékról és a bemutatott műtárgyak gondolati háttéréről szeretnénk szólni. Nem értékelés az, ami elhangzik most, hanem ezen ünnepélyes alkalomhoz illeszkedő reflexióink tolmácsolása.

Imolával való első találkozásunkkor egy tanulmányt kaptunk az örmény könyvnyomtatásról. Legalább olyan fontosnak érezte e tanulmány megismertetését, mint az általa létrehozott műtárgyak bemutatását. Megszületett a gondolat, mely szerint ténykedésének szellemi modellje az örmény kódex-művészet. Ha egy mondatban szándékoznánk megfogalmazni a látottakat, akkor azt mondhatjuk: örmény lelki nyelven írja képeit.

Képirás kifejezést szándékosan használjuk a ma ismert vizuális művészeti műfaji meghatározásokkal szemben. A képirás semmiképpen sem festészet vagy grafika, hanem információ-hordozó közeg jelekből

és ábrákból. Mint ilyen, visszanyúlik az ősi, írásbeliséget megelőző időkbe. Ez a formanyelv felismerhető és értelmezhető a ma embere számára is, mivel számtalan eleme változatlan, illetve alig változott. Az ábrákból és jelekből születtek később a betűk. Az örmény kódexek lapjain ezek mind megtalálhatók.

A jelkutatás tudománya két irány mentén vált szét. Az egyik irányzat képviselői szerint a jelek önkényesek, titkosírás-szerűek, csak koncepciók mentén értelmezhetőek, tehát alkotott absztrakciók. A másik irányzat gondolkodói a jelekben minden esetben a valóság tükröződéseit fedezik föl. *Arisztotelész* szerint a művészetek fontossági sorrendben alakulnak ki, mert: *“a művészet akkor jön létre, amikor a sok fogalomból egyetemes ítélet formálódik a hasonló tárgyakra vonatkozóan”*. Ez a sorrend a szükségletek sorrendjét tükrözi, a gyönyörködtetést szolgáló művészetek az utolsók. *Arisztotelész* még nem tesz különbséget a szoros értelemben vett mesterség és művészet között.

A képírás elsősorban információ-hordozó közeg. Mégis gyönyörködtet, mert a teremtett világ szépsége fejeződik ki általa. A keresztény művek tartalmukban különböznek, nem pedig stílusjegyeikben a korabeli egyéb művektől. Ezentúl továbbéltetik az azt megelőző korok tartalmait. Gondoljunk itt a matriarchális korok Istenanyáira, s továbbélésükre a Mária-kultuszban. A jelek és ábrák is fönmaradnak a keresztény művészetekben. A természeti valóság formái és ezek képi kifejeződései analógikus összefüggést mutatnak: a fényel összefüggő dolgok ábrázolásban is hasonlóak. Pl. a sugárkoszorús Nap virágszerű és a szíromkoszorús virág Nap-szerű. A magyar nyelvben a világ és a virág szóalakja megfelel egymásnak. Szemünk világa, lelkünk sugárzó ablaka is Nap-szerű. A virágos mező lent és a csillagvirágos ég fönt való elhelyezése a képsíkon értelmezi a hasonló jelek különbözőségét táblán, falfestményen vagy kódex-lapon.

A ma embere hajlamos a másolás minden formáját pejoratíve értelmezni, ahogyan az alázatot is gyakran tévesztik össze az alázatossággal. A kódex-másolók évszázadokon keresztül nevüket sem tartották fontosnak jelölni, személyiségüket nem helyezték előtérbe, hanem lehetőségeikhez képest szolgáltak, így éltetve az örmény kultúrát. *Lázár Imola* is örmény lelki nyelven írja képeit. Az örmény képírás a kereszténységet megelőző hellénisztikus világ kaukázusi formanyelvében is él. Szépségeszménye a fény, a Nap, a szárnyaló Isteni Szem ősmotívuma. E fény hordozó anyaga itt a tűzzománc, amely nemcsak jelzi, hanem visszaveri és megjeleníti az élő fényt.

Kátai Mihály és Szilvay Ingrid gondolatai az *Örmény Biblia* című kiállítás kapcsán

*****

Issekutz Sarolta köszöntése az EÖGYKE 10 éves alakulásának alkalmából

Szongoth Gábor, az Országos Örmény Önkormányzat alelnöke, az EÖGYKE elnökségi tagja a következő gondolatokkal köszöntötte az Elnök-asszonyt:

“Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület alapításának 10. évfordulóján kedves kötelezettségünk, hogy elismeréssel adózzunk és köszönetet mondjunk *Dr. Issekutz Sarolta* alapító elnökünknek. Fáradhatatlan munkája nyomán jött létre Egyesületünk és kovácsolódott össze közösségünk. 1997-ben, az alapítás évében már kilenc éve eltávozott az élők sorából páter *Kádár Dániel* apátplébános - templomunkat felépítő papunk. Betegsége és halála után lassan szétszéledt az erdélyi örmény katolikus hívek közössége. Ezt a szomorú folyamatot állította meg *Dr. Issekutz Sarolta*, aki fáradhatatlan szervező, kutató munkával először létrehozta az *Erdélyi Örmények Klubját*, majd megalapította az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet*.

Az erdélyi örmény gyökerű családok újra egymásra találtak, közösséggé kovácsolódtak, és a már-már feledésbe merült családi gyökereik kutatásába kezdtek. Visszanyerték erdélyi örmény identitásukat. Ezt a pótolhatatlan értékű munkát kívánjuk megköszönni. Kérjük, fogadja köszönetünk jeléül ezt a medáliát, melynek motívumát *Sargis Pitsak* kódexrajzoló művész készítette, aki a kilikiai kis-Örményországban működött, s ezt a Szent Lélek jelenlétét ábrázoló madarat a Kis Jézust altató Szűz Mária feje fölé festette.

Erre a jelképre gondolva kérjük a Szent Lélek Úristent, őrizze meg *Dr. Issekutz Saroltát* egészségben,

általunk ismert aktív tevékenységében közösségünk élén, s azt a közösséget, amelyért dolgozik, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjait szeretetben, békességben.

*****

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

9. rész

Rendhagyó lesz ez a "fejezet" Magyarláros örménymagyarjairól. Szerencsére számos jelentkezés, visszajelzés érkezik hozzám, ezért arra gondoltam, célszerűbb lenne, ha összegyűjteném a hozzám érkező új adatokat, fényképeket, beszámolókat, felkeresném a jelentkező új adatközlőket, és akkor folytatnám beszámolómat az egyes családokról. Nem szeretném leszűkíteni csak a magam családjára, tehát a Kovács ág történetéről később írok. Most csupán jelzésszerűen szólok a többi családról, és várom a kiegészítéseket.

A már idézett 1941-es kiadású *Magyar Városok Személyi Adattár* 47. oldalán például ez áll: "Beszenszky Antal dr. tb. vármegyei főorvos, városi tiszti főorvos, Dés. Született Domokoson (Magyarláros szomszédaluja. B. K. J.) 1864-ben Kolozsvárott végezte az orvosi fakultást. Magyarlároson mint járási orvos kezdte meg működését, 1917-től 1931-ben bekövetkezett haláláig. Legkedveltebb belgyógyásza volt a megyének. Rendkívül sokat és önzetlenül fáradozott a szegény sorsú betegek érdekében. Orvosa volt a kerületi munkás biztosítónak is. Egyéniségére jellemző, hogy a vele való érintkezésben a legsovinisztább románok is a magyar nyelvet használták. Hivataloskolása alatt példászerűen intézte a közegészségügyi teendőket. Özvegye: krasznai *Szabó Anna*".

Eddig a könyvből másoltam - írja levelében kedves Böske barátnóm, majd így folytatja: "A Beszenszky családról sokat tud mesélni egy 84 éves ismerősöm. A család utolsó Láposon megforduló tagja Beszenszky Jancsi volt, aki a földjeik ügyében járt itt. Erről az ágról keveset tudok hivatalosan."

Írni fogok még a Moldovánokról, a Dragománokról, a Tulicsokról, a Kovácsokról és a község nagy mecénásairól, a Voithokról is. De most tartsunk kis szünetet és adjunk teret azoknak a barátainknak, akik tollat ragadtak és írtak családjukról, sőt *Berecz Edgár* barátunknak, aki Örményországba is el szeretett volna jutni, hogy még többet megtudjon e népről. Most átadom a szót nekik, a magyarlárosuktól pedig türelmet és további adatokat, fényképeket kérek.

*****

Vízi Ildikó

Székelyörmény családi gyökerek nyomában

Bálintné Kovács Júlia telefonált, hogy olvasta keresztanyámról írt cikkemet a kolozsvári Szabadság című napilapban, s biztos benne, hogy keresztanyám, *Csíky Irén* óvónő örmény származású. Valóban így van - erősítettem meg feltevését, hiszen édesanyám félig székely, félig örmény volt. Keresztanyám, *Csíky Irén* (1880-1970) édesanyám nagynénje, és anyai nagyanyám *Csíky Gabriella* (1883-1979) törzsgyökeres erdélyi örmény, római katolikus családból származtak, mind anyai, mind apai ágon. Sokat meséltek az örmény családfáról, így tudom, hogy anyai részről az örmény ükszüleim *Csíky István* és *Szentpéteri Mária*, valamint *Meskó Dániel* és *Lengyel Karolina* a XVIII. században telepedtek le közép Erdélyben, Kőhalomban.

Nagymamám *Csíky Gabriella* aki 96 évet élt, családi ereklyeként őrizte meg a régi dokumentumokat, fényképeket az örmény ősokról. Így birtokomban vannak az örmény dédszüleim latin nyelvű keresztlevelei, amelyeket a gyulafehérvári Római Katolikus Püspökség bocsátott ki.

Konzervatív beállítottságú vagyok, mindig is érdekelték elődeim, mind a székely, mind az örmény oldalról. Az örmény családi gyökerek nyomában az 1840-es évekig tudok visszamenni az időben. Szeretem az időutazást, a régi iratok, fényképek nézegetését. Anyai ágon örmény dédszüleim a meglévő születési bizonyítványok alapján a következők: *Csíky József* dédnagyapám, született 1844. május 22-én

Kőhalomban. Vallása római katolikus. Foglalkozása kereskedő. Felesége *Meskó Róza* (fent) dédnagyanyám született 1851 június 11-én Kőhalomban. Vallása római katolikus. Házasságukból hét gyermek született. A legnagyobb fiú ifj. Csíky József meghalt 1914-ben az orosz fronton. A trianoni összeomlás után (nagyamám mindig így emlegette ezt a történelmi eseményt) a család két részre szakadt, miután a szülők az 1900-as évek elején meghaltak. A családból két lány Csíky Mária és Csíky Róza Budapestre, egy fiú Csíky Ernő Szolnokra távozott és ott alapítottak családot. Leszármazottaik ma is Magyarországon élnek. A családból hárman Erdélyben maradtak. Csíky Béla Gyergyószentmiklóson alapított családot. Nagymamám Csíky Gabriella és keresztanyám Csíky Irén mindketten óvónők (lásd 17. oldalt fent) Sepsiszentgyörgyön éltek közös háztartásban, családban életük végéig. Trianon után a család tagjai, noha földrajzilag távol is voltak egymástól, nagyon összetartottak, mélyen vallásos lelkületű, szép és harmonikus családi életet élő, nagyon dolgozó, szorgalmas emberek voltak. Állandóan leveleztek, minden fontosabb családi eseményről értesítették egymást. Tapasztalatból tudom, hogy nagy szeretetkultúra érvényesült a családban. Sajnos e harmonikus családi életnek véget vetett a második világháború, majd az azt követő kommunista rendszer.

Az 50-es évek végére már csak nagymamám és családja, valamint keresztanyám maradt életben a Csíky család idősebb tagjai közül. Mint már jeleztem Sepsiszentgyörgyön éltek. Nagypám *Dr. Daragus András* ügyvéd (1880- 1976) törzsgyökeres háromszéki székely családból származott, így nagyszüleim sohasem hagyták el Székelyföldet, ott nyugszanak Sepsiszentgyörgyön a római katolikus temetőben, keresztanyámmal együtt. Édesanyám *Dr. Debreczy Sándorné* született *Daragus Ibolya* (1913-1992) Kolozsváron a Fernidánd egyetemen szerzett német-francia-román szakos diplomát. Haláláig Kolozsváron élt édesapámmal a szintiszta csomakörösi székely családból származó *Dr. Debreczy Sándor* egyetemi tanárral (1907-1978) együtt. Ők a kolozsvári Házsongárdi temetőben nyugszanak.

Gyermekkori emlékeim nagyon szorosan kötődnek székelyörmény gyökereimhez, mivel testvéremmel együtt - aki ma *Dr. Debreczy István*ként gyermekorvos Várpalotán -, minden nyarat Sepsiszentgyörgyön töltöttünk a nagyszüleinknél, akik mindig nagy szeretettel vártak a vakációk idejére. Ilyenkor a legtöbbet nagymamámmal és keresztanyámmal voltunk együtt. Mindketten anyanyelvi szinten beszéltek a német nyelvet, hiszen Kőhalomban német környezetben nevelkedtek. Így a vakáció idején velünk is foglalkoztak, hogy gyakoroljuk a német nyelvet. Szabadidőnkben az Oltban fürödtünk, és a környező hegyekben kirándultunk.

Ha most felnőttként visszagondolok az együtt eltöltött sok-sok boldog évre, főként nagyszüleim mély vallásossága, hagyománytisztelete és szorgalmas munkája hagyott maradandó nyomot bennem. Abból, amit gyermekkoromban belém kódoltak a székelyörmény nagyszüleim, nem tudok, de nem is akarok ma sem kilépni. Úgy érzem, hogy jó útravalót kaptam elődeimtől, amiért nagyon hálás vagyok a Jó Istennek.

Kolozsvár, 2007. 01. 28

(A cikk szerzője gyógypedagógus,
a BBTE megbízott adjunktusa Kolozsváron)

*****

Molnár József

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai

5. rész

Misztótfalusinak a legjobbkor jött ez a munka. A Biblia nyomtatásakor és kötésekor, mint Mentsége elején elmondja, sokszor úgy kiadta a pénzt a könyvnyomtatóknak, hogy kenyérre sem igen tellett neki, s a négy könyvkötő fizetésére is hetenként legalább 100 forintot kellett két keze munkájával megkeresnie. Ekkorra már rég kiadta azt a pénzt, amit 1684 elején *Salamon Benedictustól* és 1695 elején *Simon de Maly* kereskedőtől kapott a betűk véséséért. Az örmény betűk kivésése meglévő kész mintáról nem okozott neki nagy gondot, hiszen tanulóéveiben Voskens műhelyében sokat foglalkozott görög, szír, héber és keleti betűk javításával és feltehetőleg a hiányzó patricák vésésével. Ellentétben *Fogolyán*

Miklós véleményével, nem hinném, hogy Misztótfalusinak különösebb fáradságot okoztak volna az örmény ligaturák (mi, me, mx stb.) és az ún. "felkarolt" (zl, Ic, lb stb.) betűk, ha vésésük bonyolultabb is mint a közönséges betűké. Keleti betűk vésésében jártas, gyakorlott betűmetszők, köztük *Christoffel van Dyck* előtte már megbirkóztak a problémával. *Máté Vananteci* tudta, hogy egyetlen betűtípussal nem sokra megy, hiszen előtte Oszgánnak is ki kellett egészítenie Dzarecitől maradt típusát még két mérettel. *Máté Vananteci* is mindjárt három típust rendelt nála, mint Sparvenfeldhez írott levelében jó tanácsként említi apró, nagyobb és még nagyobb (parvas, maiores ac maiores). Az 1685-ben kinyomtatott *Hymnarium* címlapján két méretben láthatók a verzálisok, s egy-egy méretben a kisbetűk (bolor) és mint már Haimann György is észrevette, a kurzív (notr) betűk is öt sorban. Az egy évvel később kinyomtatott *Breviárium* címlapján a verzálisok már három méretben láthatók a bolor és notr. betűk mellett. Misztótfalusi betűit *Christoffel van Dyck* másodsorra metszett betűivel Haimann György hasonlította össze elsőként Misztótfalusiról írott könyvének angol változatában. Megállapította, amit az itt bemutatott illusztrációkból is könnyen kivehető, hogy az elsőnek készített betűi nagyobbak és vastagabb metszésűek, mint az Oszgán megrendelésére vésett későbbiek, melyeknek mérete szinte azonos Misztótfalusiéval. Alakjukban *Haimann György* is csak kevés megkülönböztető jelet talált a nem különösen feltűnő némely jellemvonáson kívül. De észrevehető, hogy Misztótfalusi verzálisainak dőlése egyenletesebb és jobban összhangban van a szövegekben a bolor betűkkel, amelyeknek metszése is finomabb; a betűk általában vékonyabbak és alsó száruk görbületei kecsesebbek, amennyire a birtokomban lévő fényképek és fénymásolatok alapján meg tudom ítélni. Misztótfalusi betűinek hasonlatossága van *Dyck*ével kézenfekvő, hiszen *Máté Vanantecinél* bizonyára megvoltak mesterének, *Voszgánnak van Dyck* betűivel nyomtatott könyvei és különösen Bibliája; egészen bizonyosra vehető, hogy Misztótfalusi ezeket vette mintául, mikor vésésükbe kezdett. Nyilván *Vananteci* is ezt javallotta neki.

Máté Vananteci nyomdája első két kiadványának megjelenése után láthatólag 1688-ig szünetelt. Majd ismét négy évi szünet következett, és az 1692-ben kinyomtatott egyházi énekes könyvvel le is zárult *Máté Vananteci* nevével jelzett első korszaka. 1702-ben már csak társszerzőként találkozunk vele *Lukas Vanantecivel* közösen írt fizikai és filozófiai könyv címlapján. Az 1695-ben nyomtatott "*Japhet törzsének genealógiája*" című könyvön már egy új impresszum tűnik föl: „*Vananteci Familia*”. A nyomdát tehát családi vállalkozásként vezették tovább. A rejtély csupán az időpont. Emlékezzünk rá, hogy *Máté Vananteci* Örményországból nagybátyjával *Tamás Nuricsanján* püspökkel érkezett a katolikus küldetésében Ciprus szigetére. Megbízásuk új örmény nyomda berendezésére szólt. *Tamás* előre küldte *Mátét* Olaszországba, aki Livornóba ment, ahol nemcsak nagy örmény kolónia volt, hanem korábban egy tekintélyes nyomda is működött. *Tamás* püspök és *Máté Vananteci* útja ekkor egy időre elvált. Fogolyán *Miklós* szerint nem tudni, hol tartózkodott *Tamás* püspök, míg *Máté* után nem ment Amszterdamba. *Raymond H. Kévorkián* szerint már mint érsek 1685-ben egy nyomdát rendezett be Amszterdamban. Tehát *Máté*val együtt. Erre mutat az említett nyomda tulajdonviszonyokban bekövetkezett változás, amely a kolofonból is kiderül. A nyomda lelke bizonyára továbbra is *Máté* volt, *Tamás* püspök inkább tudós ember lehetett. Erre vall, hogy egyik tanítványa, a neve után német származású *Johann Joachim Schröder* "*Az örmény nyelv kincse*" címmel könyvet írt, melyet 1711-ben *Lukas Vananteci* nyomtatott és adott ki Amszterdamban.

Az örmény betűkkel kapcsolatban találhatóságokra adott okot Misztótfalusi Sparvenfeldhez írott levelének az a mondata, hogy "*Lám egy híres püspök utazott ide a messzi Örményországból erre a munkára*". Nos, ha megfelel a valóságnak *Kévorkián* állítása (amiben semmi okunk kételkedni), hogy *Tamás* érsek már 1685-ben Amszterdamban "nyomdát állított" föl, akkor semmi kétség nem férhet ahhoz, hogy Misztótfalusi kijelentése *Tamás* püspökre vonatkozik, aki *Voszgan* barátjaként érkezett Amszterdamba, annak abbahagyott munkájának folytatására. Hogy a kiadványokon *Máté* neve szerepel, annak egyszerű a magyarázata, a nyomdát tanult könyvnyomtatóként *Máté* vezette.

Nos, ezek után feltételezhető, hogy a nyomda nem *Máté* egyedüli tulajdona volt, hanem inkább csak vezetője a többi résztulajdonos, *Tamás* püspök és unokaöccsei, *Ghukász* és *Mikael Nuricsanján*, majd végül az 1698-ban a nyomda kiadványai között szerzőként feltűnt *Lukas Vananteci* mellett. Hogy a család tagjai közül, ki mennyi tőkével volt érdekelt a vállalkozásban, ma már nem lehet kideríteni. Nagy

tőkéjük ekkor sem lehetett, ezt bizonyítják az állandó anyagi nehézségek, melyeknek ellenére rendszeresebben kerültek ki a könyvek a nyomdából. Hogy Misztótfalusi betűit az örmény szakirodalom Vanantecin kívül Nuricsanján betűknek is nevezték, Tamás püspök későbbi szerepére mutat, legalábbis (1611ig, amikor az eddig ismert könyvekben először tűnik fel nyomdászként is Lukas Vananteci neve az impresszumon. Misztótfalusi üzlettársa, Máté Vananteci csak négy impresszumon szerepel, míg a Vananteci Família tizenháromszor és az utolsó Vananteci, Lukas kilencszer. Van valami megható abban, hogy Máté Tamás püspökkel indított nyomdája a "Saraknoc"-cal, a zsoltáros könyvvel kezdte működését és 33 évvel később, 1718-ban Lukas nyomdája is ezzel fejezte be, és ezzel el is tűnt a Vananteci nyomda és vele Misztótfalusi betűje is Amszterdamból.

(Folytatjuk)

*****

Szaszuni Dávid históriája
a Kiscelli Múzeum Romtemplomában

2007. február 24-én az érdeklődők ismét megtekinthették *Szaszuni Dávid históriája* című örmény legendát, Budapesten a Kiscelli Múzeum Romtemplomában.

*****

Az 1848-49-es forradalomra és szabadságharcra emlékezünk

Németh Ferenc

Kiss Ernő leszármazottainak nyomában
A vértanú utódainál

Először a nyilvánosság előtt: az aradi tizenhárom egyikének emlékei az újvidéki *Kotucs* családban
1. rész

Mostanság két nyomós okunk is van családi emlékeinek, kései leszármazottainak nyomába eredni, hiszen az idén emlékez(het)ünk meg születésének 200. (1799. június 13.), halálának pedig 150. (1849. október 6.) évfordulójáról. A vele kapcsolatos közismert történelmi tényeken, győztes csatákon túl e sorok írójában már régóta motoszkált a megválaszolásra váró kérdés, vajon mi lett az 1848-as magyar szabadságharc Eleméren nyugvó vértanú hősének családjával: leányaival, unokáival, dédunokáival, ükunokáival, szépunokáival? Miként alakult a család sorsa az aradi tragikus események után? Egyáltalán, élnek-e még és hol a leszármazottai? Ha igen, őrzik-e még kegyelettel a torontáli nábob emlékét?

E kérdések megválaszolásának egyik sarkalatos kiindulópontja csakis egy alapos családfakutatás lehetett. Ennek nyomán derült ki, hogy az örmény származású Kiss (korábban Ákoncz!) család szerencséjét a 18. század közepe táján Kiss Izsák (Kiss Ernő nagyapja) alapozta meg, az ügyes, szerencsés kezű, szemfüles erdélyi (erzsébetvárosi) kereskedő és hadiszállító, aki az úgynevezett szász tizedek visszaszerzésével tett a kincstárnak hasznos szolgálatot, s aki, *Kalapis Zoltán* megfogalmazása szerint, "kemény kézzel; olykor kíméletlenül halmozta fel tömérdek gazdagságát, úgyhogy a 18. század végén jelentkező torontáli újjgazdagok között ő volt a legvagyonosabb." Óriási kiterjedésű területeket bérelt Torontálban (csaknem 100 000 holdat), s mint *Hegedűs János* írja, "ez a nagykereskedő, megnyerő modorú 'kis' fürge ember kapta 1760-ban Mária Teréziától a magyar nemességet." (Hegedűs János feltevése szerint a család a vezetéknevét is éppen tagjainak alacsony termete miatt kapta). Izsák ügyesen forgatta pénzét, hitelezett is, megfelelő haszon fejében. A család érintkezési nyelve az idő tájt, a fennmaradt dokumentumok szerint, még az örmény volt. A 18. század derekáról egy érdekes nyugta is fennmaradt, amelyet már csak azért is érdemes idézni, mert bizonyítja, hogy Kiss Izsák idejében a pénzt is zacskóra(!?) mérték: "Alulírott Issekutz Antal, igazolom, hogy Hobermaer uramtól két zacskót bé

peczételve pénzzel, melyeket Kiss Izsák uram Goldsmid uram obligatiójára küldette, kezemhez vettem, recognoscalom Bécsben, 16. Septembris 1768."

A családalapítónak 1782-ben, a kamarai birtokok árverésén sikerült a maga és örökösei számára, viszonylag kedvező áron (643 750 forintért, 15 évi törlesztésre) megvásárolnia a csaknem 70 000 holdas ittebei és eleméri uradalmat. Ám a sors úgy hozta, hogy egyes családtagok elhalálozása folytán a birtokot 1793-ban fel kellett osztani. E felosztás után Kiss Izsák fia, Ágoston (Kiss Ernő édesapja) és annak felesége, Bogdánovits Anna (Kiss Ernő édesanyja) már csak 40 000 holdas birtokot tudtak biztosítani három gyermekük, Gergely (+1815), Ernő (+1849) és Mária (+1853) számára.

Kiss Ernő életrajza, főképpen Hegedűs János és Kalapis Zoltán kutatásai nyomán, ma már jobbra ismert, noha bizonyos családi vonatkozásaira mindmáig nem derült teljesen fény. Pusztán emlékeztetőül: Temesváron született 1799. június 13-án. Édesapja korán elhalt, és sorsát anyja mellett legfőképpen mostohaapja, *báró Ernst Loewen*, a későbbi tábornok egyengette. E "katonai vonal nyomán került a bécsi Teréz-akadémiára, s felfelé ívelő katonai pályafutása során viszonylag rövid idő alatt a hadnagyi rangtól eljutott az ezredesi rendfokozatig. Tisztársai bőkezű gavalléerként tartották számon. 1848 nyarán felajánlotta szolgálatát a magyar forradalmi kormánynak, s ennek nyomán nevezték ki 1848. október 12-én tábornokká és a bánáti sereg főparancsnokává. 1848 decemberében lett altábornagy, 1849 januárjában pedig országos főhadiparancsnok. Ő vívta ki csapataival 1848. szeptember 2-ára a szabadságharc első jelentősebb katonai győzelmét - a perlaszi csatában. Őt koszorúzták babérkoszorúval, neki rendeztek fáklásmenetet. Ám ugyancsak ő volt az, aki 1849 januárjában Pancsovánál csapataival meghátrált. Úgyszintén róla jegyezték fel azt is, hogy a temesvári ütközet során három lovat lőttek ki alóla! A többiekkel együtt, 1849. augusztus 13-án Világosnál tette le a fegyvert. 1849. augusztus 25-én már az aradi várbörtön lakója volt. Onnan írta utolsó leveleit otthon maradt lányainak." Kalapis Zoltán írja, hogy birtokait *Haynau* zár alá helyezte, ingó vagyonát, köztük a tizennégy mázsányi(!) asztali ezüstkészletet is lefoglalva.

Október 6-án végezték ki Aradon. Holttestét regényes körülmények között sikerült Katalinfalvára, majd évekkel később (1872-ben) Elemérre szállítani, a templomban levő családi sírboltba. Az a hely azóta is egyik fontos történelmi kegyhelyünk.

Hősünk családi életét kutatva Kalapis Zoltán megállapítja, hogy Kiss Ernő huszonevésen titokban oltárhoz vezetett egy tizenhét éves tarnapoli zsidó leányt, Rebekát, aki csakhamar gyanús körülmények között, állítólag kolerában elhunyt.

A továbbiakban, tudomásunk szerint, már nem nősült meg többé. Két, házasságon kívül született gyermekét, Rózát és Augustát törvényesítette, majd ki is házasította, vagyonnal is ellátta. Rózán és Augustán kívül azonban voltak még gyermekei: a mindössze 7 évesen elhunyt s az eleméri templom kriptájába eltemetett leánykája, Kiss Ernesztin, továbbá egy bizonyos Turáti Ernő nevű fia, meg egy állítólagos Kiss Mária Valéria nevű leánya.

(Folytatjuk)

(Megjelent a Családi Kör,
1999. október 7-i szármában)

*****

Zsiday-Galgóczi Krisztina

Rendhagyó pinceteszt Örményországban, Hajastanban

Borok és emberek a civilizáció bölcsőjéből

4., befejező rész

Mindenki egyért

Saját termőterületük mindössze 7 hektár, de van 30 állandó gazda, akiktől szőlőt vesznek át. A környéken a többség szőlővel foglalkozik. A függetlenséget követően sok százan maradtak megélhetés nélkül. A családi vállalkozás arra az egyszerű alapgondolatra épült, hogy jó borhoz jó szőlő kell. Így a gazdáknak a többiekénél jobb árat adnak, benzinnel, tanáccsal és permetanyagokkal látják el őket. Valamint maguk is járják a földeket, és ha valami hibát észlelnek, akkor a terület tulajdonosával közösen keresnek megoldást.

Idő- és energiaigényes ez a hozzáállás, de a boraikat kóstolva egyértelmű, mindez megéri. Még megemlíti, hogy ő kétli, hogy erről a vidékről annyi arenit szüreteljenek, ami alátámasztaná a piacon kapható bormennyiséget. Szóval nem csak nálunk van olajszökítés és bor-hamisítás. Búcsúzáskor gyorsan megmutatja, hogy épül a kóstolóterem, ahol majd a vendégeket fogadja. Mindez idehaza elég normálisan hangzik, de a helyi viszonyok közt a fantasztikummal határos.

Esszencia: Ha mást nem is, de ezt látni, pontosabban ízlelni kell!

Visszatérünk egy korábban zárva talált pincészethez, ahol ezúttal nyitott kapura lelünk. Kicsit nehezen indul a látogatás, mivel én, teljesen szakszerűtlenül, a korábbi élmények hatása alatt állok, vendéglátónk pedig érzékelhetően zavarban van. Ezen aztán mindenki túljut, amikor a borászat rendezett feldolgozóterébe lépünk. A technológiai eszközöket lízingelik, állami támogatások egyáltalán nincsenek, így a '99-ben két fiútestvér által létrehozott cég életében is kiemelten fontosak a külföldről jövő támogatások. A nagy, fekvő zománcozott tartályokon feltűnik valami. Közelebb lépve látom, hogy a Lampart termékei Budapestről! A múlt rendszerből maradtak itt, úgy vásárolta a tulajdonos használtan. Ők is csak arenit tartanak, illetve a fehér fajtából voskehatit. A borkészítés egész folyamatát elmondja és megmutatja. A másik épületben található 21 fokos pincében sorakoznak a fahordók. Míg otthon a borászok hangsúlyt fektetnek az állandó, hűvös hőmérsékletre, ezen itt látszólag nem is gondolkodik senki. Sőt olvastam, hogy van régi vágású gazda, aki az elkészült arenit 7 napra kiteszi a napra. Ebben a családi vállalkozásban tízen dolgoznak és évi 10-20 ezer palack boruk van.

Paradicsomi környezet

Miközben a kertben található rusztikus hangulatú kóstolóter felé haladunk, a piacról beszélgetünk. A moszkvai export a legfontosabb, és immáron kifejezetten a száraz borokat keresik. Az örmény piacon, mint mindenhol máshol a világon, túlkínálat van, de félédes, félszáraz bort itt adják el. Első borunk *Gandzak* (2002), egy zömök, érett, cigánymeggy színű, különlegesen bársonyos tétel. Túláságosan meleg, ami nem meglepő a 37 fokos hőségben, de nem tesz jót az ízlelésnek. A címkéje nagyon hasonlít az Egervintől ismert Bikavérére. Ahogy a nap lassan megy lefele a hegyek mögött, a kabócák behúznak. A dombok körülölelnek, a közeli hídon helyiek pecáznak. Elég közel van a Paradicsom, valóban. A Getnatoun borászzal baráti a kapcsolatuk, tavaly is együtt mentek Görögországba tanulmányi útra. Majd csak azt látom, hogy telefonál, aztán segítők elmondja, hogy leszervezett nekünk még egy látogatást, mert azt a pincét is feltétlenül látnom kell. Szó szót követ és kinyit még egy bort. Fehérboruk a száraz *Gandzak* (1999) voskehat szőlőből. A színe szép tiszta, az íze hosszan kanyarog a számban. Nekem agresszív, túl erős és nincsen egyensúlyban. Általában a kóstolóterem és az ezen túli próbáim során az a kép alakult ki bennem, hogy az örmény borok leggyakoribb bajai a kiegyensúlyozatlanságból, a túlzott alkoholosságból adódnak. Ugyanakkor a fajta-választékból adódóan gyakran olyan különleges íz- és illatélményekben lehet részünk, ami mindent feledtet.

Esszencia: Friss lélekkel ajánlom.

A leszálló sötéttséggel együtt érkezünk a borászat portájára, ahol férfiak ülnek, beszélgetnek. Hamar előkerül a főnök és már indulunk is a pincébe. A zománcozott tartályokra már különösen kíváncsi vagyok, itt is magyar. Félédes borokat tárolnak benne, mondja vezetőnk. A pince alján sorakoznak a fahordók, amik ezúttal Romániából érkeztek. Ezek kisebb méretűek, a nagyok felújítottak. Ezt a borászatot is két fivér hozta létre 1994-ben. Kezdetben csak saját szőlőjüket dolgozták fel, de ma már a környező települések gazdáitól veszik át a szőlő 90 százalékát. Egy sarokban hordóra készítve várnak ránk a poharak, borok. Elsőként 2003-as Vajots Dzor érkezik, természetesen areniből. Sötét rubinszín, eleinte félédes ízzel, ami aztán valahogy erős száraz utóíz hagy maga után. Nem igazán értem, de lehet, hogy aznapi "sokatpróbáltságom" az oka. Nincs kecmec, már jön is a második. Vernashen Vayots Dzor. Elvileg ez félédes, de én édesnek érzem. Mindenesetre nagyon szép mély színe van, az illata is vonzó. Az itteni édes, félédes borokat azért nem úgy kell elképzelni, mint a hazaiakat. Én kifejezetten szárazbor kedvelő vagyok, de biztos vagyok benne, hogy itt találnék olyan félédest, amit bizonyosan élvezettel lehet fogyasztani.

Még egy kötelező tétel! Areni of Vayots Dzor, 1998

A harmadik bor úgy csap le rám, mint a szerelem. Elsőként csak az tűnik fel, hogy ennek a címkéje modernebb, uralkodik rajta a pincészetben mindenhol jelenlévő lógó. A pohárban forgatva siklik, mint a selyem. Színének intenzív mélysége hatalmas rubinéra emlékeztet. Az illata csábítóbb, mint bármilyen agyonreklámozott parfümé. És az íz! Tökéletes arányok és harmónia. Minden egyes alkotóelem összeért, hogy valami teljesen újat hozzon ki magából. Elegáns, nem túlzó, de kalandra csábító darab. Eszem ágában sincs kiönteni, pedig néhány pillanattal korábban már csak munkából ízleltem bármit is. Ezután ismét fehérborral kínálnak. Ez a fordított kóstolási sorrend, úgy tűnik, errefelé normális. Mskhali, fehér száraz bor. Érdekes módon ez a tétel emlékeztet leginkább a magyar borokra. Ugyanakkor a helyi talaj itt érzékelhető leginkább, ami nagyon izgalmas. Én azért inkább visszatérek az előző borhoz. Felmegyünk az irodába még beszélgetni egy kicsit. 100-120 ezer palack boruk készül évente, aminek 35 százalékát ők is Moszkvába exportálják. Vendéglátónk szerint, bár eleinte nehéz volt teret nyerni termékeiknek, de most más stabil a helyük. Pláne miután az általam is favorizált borral halomra nyerték az aranyérmeket helyben és Oroszországban. Megemlíti, hogy 5 napja tért vissza olaszországi tanulmányútról. Leginkább az fogta meg ennek során, hogy a borászok összefogva, együttműködve dolgoznak, fejlesztenek. Itt az Areni faluban 5 éve negyvenen létrehozták a borászok regionális egyesületét, amire amerikai forrásból volt lehetőség.

Esszencia: Ha későre jár, akkor is térjünk be! Itt is vár mindenkire felfedeznivaló.

Utóhang

Balzsamos az est, a kocsiban ringatózva száguldunk 120 kilométert vissza Jerevánba. Kinézve tudom, hogy a bal oldalon ott az Ararát, ami valahogy megnyugtató érzéssel tölt el. A nap eseményei pörögnek a fejemben, ide-oda csapongva. Segítöm felé fordulok, és elmondom neki, hogy hihetetlen szerencsésnek érzem magam, hogy itt lehetek. A fejlesztési lehetőségekről, a magyarországi helyzetről, megoldásokról beszélünk. Hatalmas potenciált látok itt. A szőlő halhatatlan, több száz évig teremhet egy tőke. Még ha le is vágod a tetejét, akkor is hoz új, oldalsó hajtásokat. A szőlő maga az örökkévalóság. Bár az éves borfogyasztás Örményországban 1 liter fejenként, de a sok ezer évvel ezelőtt elültetett tőkék gyökerei a mai napig behálózzák a helyiek szívét. Hiszen még a telefoncsatorna fedelét is szőlővel díszítik. *“Mondhatjuk, hogy ez az ország mindig kevesebb, mint korábban volt. Hogy úgy zsugorodik, mint a száradó bőr. Hiszen Örményország kezdete az Édenkert volt.” (Vardan Jaloyan, író)*

Vége

*****

Pénzügyi beszámoló 2006

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület - Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolójának eredmény kimutatása

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Tárgyév Alaptevé.	Tárgyév Váll.tevé.	Tárgyév összesen
I.	Értékesítés nettó árbevétele			0
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke			0
III.	Egyéb bevételek	4983		4983
	ebből: -támogatások	407		407
	ebből: -alapítói			0
	ebből: -központi költségvetési	1250		1250
	ebből: - helyi önkormányzati	2660		2660
	ebből: -SZJA 1 %	636		636
	ebből: egyéb	30		30
IV.	Pénzügyi műveletek bevételei	1		1
V.	Rendkívüli műveletek bevételei			0

	ebből: -támogatások		0
	ebből: -alapítói		0
	ebből: -helyi önkormányzati		0
	ebből SZJA 1 %		0
	ebből: -egyéb,		0
VI.	Tagdíjak	189	189
A.	Összes bevétel	5173	5173
VII.	Anyajellegű ráfordítások	3077	3077
	ebből: anyagköltségek	382	382
	ebből: igénybevett szolgáltatások	2639	2639
	ebből: egyéb szolgáltatások	56	56
VIII.	Személyi jellegű ráfordítások	460	460
	ebből személyi juttatás:	0	0
	ebből: szja köteles reprezentáció	52	52
	ebből: utazási ktsg. térítés	408	408
IX.	Értékcsökkenési leírás	224	224
X.	Egyéb ráfordítások	75	75
XI.	Pénzügyi műveletek ráfordításai	0	0
XII.	Rendkívüli ráfordítások	0	0
B.	Összes ráfordítás	3836	3836
C.	Adózás előtti eredmény	1337	1337
I.	Adófizetési kötelezettség	0	0
D.	Jóváhagyott osztalék	0	0
E.	Tárgyévi eredmény	1337	1337

Budapest 2007. 02. 26

P.H.

dr. Issekutz Sarolta elnök

*****

Jancsik Pál

Sorok az unokámnak Szélllovak hátán

Ahogy így hanyatán fekszel a kocsidban, mélykék szemeddel a páráskék őszi eget látod, most éppen ennek a kórisfának az ágai között, amely alatt megállottunk, s amelynek levelei a tájat ölelő szélben úsznak-libegnek a földre. Ha háromhónapos életkorod nem volna túl zsenge hozzá, a kóris gallyacskáin a pici rügykezdeményeket, levélsecsemőket is megláthatnád, amelyek éppen olyanok, mint te, mondhatnám úgy is: te - ők vagy, vagyis hát azok közül egy.

És látod azt a néhány, még a helyén maradt, összesodródott, megbarnult-sárgult levelet? Azok meg én vagyok, azazhogy azok közül az egyik. Sok társam már lehullott, másukat éppen most vette hátára a szél. Kapnék én is szélllovak hátára, Szent Mihály lovára, de engem még itt tart valami, valami gyönyörűség, ez a tündéri ősz, ez a simogató napsütés, amely nem egyéb, mint a te mosolyodnak meg nagyanyád mosolyának keveréke, varázslatos melegsége.

Kapaszkodom hát, Gergő, teljes erővel kapaszkodom az ingó, remegő, csapkodó ágba.

Te meg itt vagy mellettem kezdeményként, levélbébiként.

Tél jön, Gergő, kemény, szikrázó, komisz tél,

Esendő-botorul óvni, melengetni szeretnék,

Nem az én dolgom, nem is vagyok rá képes.

Szüleid, a fa gyökerei, törzse-ágai majd vigyáznak rád.

De azért én keményen fogódkodom az ágamba.

Mert a tél után tavasz jön, zöld-piros tavasz, és én gyarló-botorul minél többet szeretnék látni a te fakadó, lobogó, gyönyörű tavaszodból, mielőtt a szél hófehér lovai engem is a hátukra vesznek.

Két anekdota

1. Mikor én annyi idős voltam, mint te most, a nagyobbik testvérném, aki már tizenöt éves volt, éppígy sétáltatott engem Brassó városának központjában, a Búza soron, ahogyan én kocsikáztatlak itt a kolozsvári Monostori-erdő aljában. Minthogy természetem már amolyan "anyányi lány" volt a néném, meg is jegyezték róla a járókelők, hogy: "ez is korán kezd..." Eszembe jutván séta közben ez a családi szóhasználat, figyelni kezdtem a gyalogosokat, nem jegyzi-e meg valamelyikük rólam is, hogy "nicsak, egészen jól bírja magát az öreg", nekem tulajdonítván a huszárcsínyt, hogy a világra jöttél. De senkitől sem hallottam ilyen vagy ehhez hasonló megállapítást.

2. Két-három négy-ötéves kislány jött oda a kocsidhoz, élénken megcsodáltak és mindjárt "felmérést" készítettek rólad: mekkora a súlyod, a hosszad, mennyi idős vagy, fiú vagy-e vagy lány és hogy hívnak? - Gergő - mondtam hangsúlyosan ez utóbbira, mert tudtam, hogy ez a kérdezőnek kissé furán fog hangzani. "Cum il cheáma?" - érdeklődött a harmadik kislány, aki akkor ért oda, és nem hallhatta a választ. - Gérgi - mondta az engem faggató. "Helyben vagyunk" - gondoltam én is magamban Deák Ferenc szavaival. (Nem "a haza bölcse", hanem Deák Feri, a kolozsvári képzőművész szokta ezt így székelyesen mondani.) Helyben vagyunk, ha nem is "helyben Tordán" (nem ott készültél, mint ama tordai híd), de itt Monostoron, vagyis "in Manastur".

Nevedről

Ha már itt tartunk (ahol tartunk); hogyan is állunk ezzel a névvel? Merthogy nagy tévedésben van, aki azt hiszi, hogy téged csak becéznek Gergőnek, a te neved tulajdonképpen Gergely. Hát nem. Megvallom, pedig én is az utóbbira tippeltem, amikor rólad név szerint hallani kezdtem, míg jó apád föl nem világosított, hogy a Gergő ma már önállósult, anyakönyvileg jegyzett név, és nem engedett a negyvennyolcból, amikor meg akartam győzni, hogy Gergelynek kellene lenned (Gárdonyi hőstét, az egri vár vitéz hadnagyát is Bornemissza Gergelynek hívták), és úgyis mindenki azt fogja hinni, ez a becsületes, teljes neved. (Nem szép név a Gergely, mondta az én oldalbordám felőli nagyanyád, mert ő meg Gellértnek szeretett volna téged, ő tudja, mitől lett volna az szebb.) Atyád szuverén jogát a névválasztáshoz, amelyeket Kinga mamád egyetértése csak megerősített, tiszteletben kellett tartanom, nem erősködtem tovább. Igaz, azóta már két Gergővel is találkoztam, nem én személyesen, hanem a fülem, merthogy rádióban-tévében hol hallottam ezt a keresztnévet, amelyre eddig föl sem figyeltem. Hát... megszokás dolga. Remélem, nyolcvanévesen is megőrzöl majd valamit nevedből is sugárzó gyermeki lényedből.

Egyébként a latin Gregoriusból (görög Grégorioszból) származik a név (nyilván mindkét magyar változata). Két híres pápa is munkálkodott ezen a néven, I. Gergely, aki a róla elnevezett gregorián énekeket gyűjtette össze, és XIII., aki az ugyancsak róla Gergely-naptárnak nevezett, a szökőévek beiktatásával megreformált időszámítást (vagy inkább mérést) vezette be. És ne feledkezzünk meg "Gregor sógorról" sem, aki az én famíliám tót ágazatában helyezkedett el, a Milus néni oldalán.

A névtárak szerint a Grégoriosz görögül azt jelenti: éberen örökös. És ettől bizony nem szabadulhatsz, Gergő, hiába bújtál-bujtattak a becézett alakváltozat mögé: nomen est omen - neked örökösöd kell éberem, mert itt közel s távolban annyi a szarka, hogy nincs az a számlálóbiztos, aki számukat adhatná. Hogy egyelőre megfelelsz a nevednek, arról én tanúskodhatom, mert valahányszor a "pipádat" (a cuclidat) ki akarom lopni alvás közben a szádból, vagy az arcod mellől elvenni, gondolván, hogy azért köpted ki, mert nincs rá szükséged, máris kinyitod a szemed, és hangosan tiltakozol. Igazad is van; ami a tiéd, az után más ne nyúlkaljon!

Folytatjuk
(A szerző Kolozsváron élő költő)

*****

A marosvásárhelyi örmény-magyar közösség gyermekrovata (3. rész)

Kedves Szülők és Nagyszülők!

Arra kérünk Benneteket, hogy hónapról hónapra, amikor kezetekbe veszitek a "Gyökereket", hívjátok fel gyermekeitek, unokáitok figyelmét erre a rovatra, s ha nem értik, magyarázzátok el nekik fontosságát.

Kedves Gyermek!

Nektek igazán megéri elolvasni és megismerni a szép történeteket, amelyek hatalmas örmény királyokról, csodaszép királykisasszonyokról, véres háborúkról szólnak. És miért éri meg megismerni őket? Mert minden történet végén találtok egy kérdést, amelyet ha megválasztok és elküldötök postán vagy email-en, év végén a legjobb, legszebb válaszokat kisorsoljuk közületek. A három nyertes csodálatos ajándékokban részesül. A cím tehát a következő: Dr. Puskás Attila, Str. Busuiocului 4/C/48, RO-540535 Tirgu Mures, Románia. E-mail cím: pattila001 @yahoo.it Várjuk leveleiteket!

Dr. Puskás Attila,
a Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület nevében

Aram

Haik pátriárkának sok gyermeke és unokája közül Aram volt a legkiválóbb. Észrevette, hogy a szomszédos nemzetek átlépték a határokat, és fosztogatni kezdtek az országban. Először a keleti határ irányába vonult, ahol a médek laktak, a mai kurdok rokonai. Királyuk, a büszke Nukar, fiatalokból nagy sereget toborzott, és megtámadta Örményországot. Elkeseredett ellenállás után Aramnak sikerült legyőzni az ellenséget, és foglyul ejtette Nukart. Armavirba, a fővárosba vitette, és felakasztatta a város falára. Aram újjáépítette Örményországot, hadsereget állított, és olyan hatalmas lett, hogy a szomszédos nemzetek *Arméniának* kezdték nevezni királya neve után, aki hosszú életet élt. Leigázta a nyugati országokat, a jelenlegi Ciliciát, Marachiát, és elrendelte, hogy mindenki örményül beszéljen. Volt egy fia, akit *Aranak* hívtak. Őt tartották az ország legszebb ifjának. Aram halála után ő uralkodott Örményországban. A hön szeretett és hűséges feleségét Nevartnak hívták.

3. Kitől kapta Örményország-Arménia a nevét, és ki volt ő?

*****

Olvasói levél

Tisztelt Gyökerek!

Gyakran megkapom az Önök lapját a rokonaimtól és elolvasom. Ezért lepődtem meg, amikor saját családom régi papírjai közt találtam olyasmit, ami érdekes lehet. Le is másoltam - fiatalok segítségével - egy cikket, az "*Eresztevény és vidéke*" című lapból, ez 1897. május 17-én jelent meg. Karácsony és Újév között találtam meg régi, családi papírok között, a széle tépett. A kiadvány címe és a dátum is csak a papírlap tetején szerepel. Annyi látható, hogy ez a papír egy többoldalas újság 7-ik és 8-ik oldala, és hogy Sepsiszentgyörgyön nyomtatták. Talán érdeklí Önöket a szöveg, ezért kértem fiatal rokonaimat, hogy pontosan másolják ki és küldjék el.

Tisztelettel és sok jókívánsággal:

Gólya János, erdélyi származású nyugdíjas

A menyecskek

Honi örményeink Eresztevényen és más környéki falukban is őrzik egykoron való, saját szokásaikat. Községünk határában - ahol a kisebbik fűrésztelep is vagyon - él két menyecske, kik minden vasárnap

módos ünneplőben járnak el a szentmisére. Midőn beharangoznak, ők megjönnek s egyenes derékkal vonulnak bé a templomba, férjuraik által tisztos távolságból követtetvén. Hosszú, hímzett ruhát és hímzésekkel cziczásan gazdag ujjast viselnek, fejüket pediglen - a mi asszonyainkkal ellentétben - nem kendő fedi, hanem kerek, lapostetejű fejdísz, amely ugyanvalóst szépen hímezve s ékesítve akárha francziás "bonbon"-os doboz lehetne.

A múlt Húsvét utáni második vasárnapon, a mise után kijövet elibük állék, hogy kérdezném tőlük: vajha gyermekeik is fogják-e ez öltözéket hordani s ápolni? Az egyikük így válaszolt: "Ézdoiváthész bi nájim!" Ekkor tisztelettel félreálltam s utat engedtem a két menyecskének, értvén a szóból. Később a válaszról megtudóm, hogy magyarul annyit tesz: "Egészséges és örmény vagyok!" (Ezen tájékoztatást Havhar Krikorjan kedves szomszédomnak köszönöm.) Csak ezután jött hozzám annak híre, hogy a két menyecske erőst áll a talpán, férjuraik keményen regulázva vagynak, fűrésztelepük munkásai ugyancsak. Az alattuk állókat ők úgy irányítják, hogy azok semmit sem művelhetnek maguk hite s tudása szerén. A menyecskék hetenként egyszer végigbillegnek a telepen s oly rendelkezéseket adnak ki, melyek által munkásaik morgolódásra s immel-ámmal végzett, lélektelen munkára kényszeríttenek. Nem a sors kegyetlensége tehát, ha a fűrésztelep - Eresztevény lakosságának is kárára - eladósodik s az iránta való kereskedői érdeklődés lanyhulni látszik. Erőszakos meggondolatlanság által nem is virágzand fel.

Pomór Berczi, tanár

*****

Örmény bál Gyergyószentmiklóson

Már hetedik alkalommal rendezte meg a gyergyószentmiklósi örmény katolikus egyházközség a farsangi bált, mely a hagyományhoz híven idén is a Szilágyi-vendéglőben zajlott, 2007. február 16-án. A mintegy 120 meghívottat számláló ünnepi est kultúrmutatványát a gyergyószentmiklósi step-táncosok szolgáltatták az idén. A félórás előadás után az elegáns szervezésű ünnepséget jelmeztáncok, tombola és asztali finomságok gazdagították. Az ünnepség fő szervezője már évek óta Lázár Alfréd gondnok, aki az alacsony belépő ellenére magasan tartja a bál színvonalát, melyre rendszeresen ellátogatnak a közeli csíkszépvízi és csíkszeredai örmény közösségek képviselői is. (ARM)

*****

Várja Önt a Semiramis örmény babkávézó

Tavaly tavasszal megnyílt a **Semiramis**, az első örmény babkávézó Budapesten. Többféle frissen pörkölt Arabica kávé kapható a világ minden tájáról. A kávészemeket három módon pörkölik, hogy tökéletes ízű, aromájú kávé fűzzenek a kávé élvezőinek.

1. A világos színű **bécsi pörkölés** a reggeli tejeskávék elkészítésénél nélkülözhetetlen.
2. A sötétebb színű **francia pörkölés** a napi forró ital alapja.
3. A legsötétebb színű **olasz pörkölés** az „igazi kávé”, az ital szenvedélyes ízét hozza felszínre.

A Semiramis kávé különleges minősége, választéka, friss napi pörkölése garantálja, hogy Ön mindig kiváló kávé kapjon. Térjen be a Semiramis babkávézóba!

Várja Önt a **Semiramis** örmény babkávézó!

Cím: Budapest V., Régi posta u. 7-9. Telefon: 1-266-7314

*****

A baklaváról és az örményekről

Tepszi - tepsi (régiesen tepszia)

Tambura - tambura (citera)

Pamuk-pamut

A 18. században az erdélyi főurak asztalairól a sültök, levesek és mártások mellől nem hiányozhattak az édességek sem. Ezek látványos termékek voltak, épületeket, különféle alakzatokat formáltak és a nagy fényűzés jellemezte őket, amikor nem fukarkodtak sem a cukorral, sem a gazdag díszítéssel, vagy az aranyozással. Ezen a területen is kimutatható a török hatás, amely az akkori cukrászipar számára az első mérföldkövet jelentette.

Az akkori édességeket, süteményeket kíméletlenül túlédésítették cukorsziruppal, mézzel átitatták és rózsavízzel vagy narancsvízzel illatosították. Nem hiányozhattak az olyan alapanyagok sem, mint a füge, a mazsola az egzotikus gyümölcsök vagy fűszerek. Bőven szórták a fahéjt és a gyömbért, de még borsot és sáfrányt is tettek a tésztába.

A korábbi tortákat és rétestésztákat dióval, mandulával, vagy valamilyen más, gazdag töltelékkel készítették. Valahogy úgy néz ki, mintha mind a török baklava mintájára készültek volna.

A baklava ma már tősgyökeres török sütemény, és ezt tipikus török édességként ismeri a világ, de sok más török édességhez hasonlóan, ez is a sztambuli vagy kisázsiai örmény mesterek cukrászműhelyében látott napvilágot. Az örmény cukrászoknál, ahol fontos alapanyagoknak számított a méz, a dió, a mandula és a mák, nagyon sok változatosabbnál változatosabb édesség született, amelyeket török közvetítéssel ismert meg először a Balkán, hogy aztán beépüljenek a helyi konyhaművészetbe.

A baklavát egyébként örményül bahlevé pácslavának, vagy páchlavának hívják és nagyon sok változata van. Ezek leginkább a Balkánon, a volt okkupált területeken és Wallachiában terjedtek el, s habár Erdélyben is kedvelték, a 18. század végétől kezdődő német-osztrák főzési irányzat kiszorította a bécsi gasztronómia hatása alá került erdélyi cukrásziparból.

(Megjelent *Berecz Edgár: Török hatások az erdélyi magyar konyhaművészetben* című könyvben - Kulinárius sorozatban)

*****

FŐVÁROSI ÖRMÉNY KLUB

Figyelem!!!

A Fővárosi Örmény Klub

2007. március 16-án, pénteken 17 órakor tartja klubdelutánját a Magyarok Háza Budapest, Semmelweis u. 1-3. Bartók termében
a március 15-i ünnepi rendezvények miatt.

PROGRAM:

Kali Kinga: Ki lehet örmény?

Játékos előadás a pozicionális identitásról, a Fővárosi Örmény Klubban végzett identitásfelmérés kérdőíveinek kiértékelésével.

A kiértékelésben elhangzott példák alátámasztása a **Hájr Méhr** (38') című film levetítésével (rendező: Kali Kinga).

dr. Szarka György vetítettképes előadása: *Kalandtúrák a Bihar hegységben Czárán Gyula nyomdokain*, valamint Honismereti barangolás a honfoglalók,

a kuruc szabadságharc, a lembergi örmény diaszpóra és jeles, személyiségek nyomában Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Máramaros és Galícia vidékein címmel.

A klubestet a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület rendezi

*****

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálásan köszöni Mayer József 5.000 Ft, Tüzes Bálint 10.000 Ft, Dobribán Péter 20000 Ft (5.000 Ft az egyesület, 15.000 Ft az örmény katolikus templom

javára), végül Kiss János (Philadelphia) 19.000 Ft adományát az örmény katolikus múzeum javára. A céladományokat továbbítottuk.

Dr. Issekutz Sarolta elnök

*****

Szomorújelentés

“Olyan csend van így nélküled, /hogy szinte hallani
amit még utoljára /akartál mondani...!”

Váci Mihály

Fájdalmas szívvel, szomorúan,
de Isten akaratában megnyugodva tudatom,
hogy szeretett férjem

Mrena Mátyás

életének 78. esztendejében, hosszú szenvedés után 2007. február 4-én
szentségekkel megerősítve - visszaadta lelkét Teremtőjének.
Drága halottunkat 2007. február 24-én, 11 órakor szülőhelyén,
Békésszentandrásón helyeztük örök nyugalomra
a Római Katolikus Egyház szertartása szerint.

Engesztelő szentmise-áldozatot Békésszentandrásón, a Római Katolikus Templomban mutattunk be a temetés után.

Gyászolják: felesége, unokahúga és családja, sógornői, sógora, unokatestvérei, rokonai, barátai, túratársai.

*****

„Magyarság, a Csonka-ország határain túl élő honfitársaink, sorskérdéseink és kereszténység – e témák foglalkoztatnak, amióta tollat ragadtam. Írásaim beszélnek helyettem. A kommunista rendszer tönkretett több százezer magyar családot. Tragikus sorsuk, igaz történelmünk feltárása mellett a jó hír, az evangéliumi örömhír közvetítője kívánok lenni...”

(F.Á.)

*****

„Aki a maga idejében jót tesz, századokért dolgozott.”

Fénelon

*****

1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tíz éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon meggyőződhetnek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által, vagy az általunk mellékelten rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma: 18085590-1-41**

A kedvezményezett **neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat**, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként a **Magyar Katolikus Egyházat**, amelynek **technikai száma 0011**

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabványméretű borítékba és zárja le! Írja rá a borítékra saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

*****

*Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
2007 évi barangoló programjai
I. Kárpátalja*

Honismereti barangolás a honfoglalók, a kuruc szabadságharc, a lemergi örmény diaszpóra és jeles személyiségek nyomában Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Máramaros és Galícia vidékein.

ÚTVONAL: Budapest - Nyíregyháza - Beregsurány - Munkács - Mezővári - Szolyva - Verecke - Lemberg - Ungvár - Tiszapéterfalva - Tiszaújlak - Nagyszőlős - Huszt - Szinevér - Csetfalva - Técső - Aknaszlatina - Rahó - Beregszász - Beregsurány - Tákos - Nyíregyháza - Budapest

Időtartam: 7 nap (2007 augusztus 22-28.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2 400 km

Utاسبiztosítás: Winterthur Zrt.

Szükséges felszerelés: sportruházat, szélkabát, sportcipő, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett honismereti vezetők kísérik a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Találkozó a lemergi örmény diaszpóra képviselőivel

Koszorúzás honfoglaló őseink emlékére a Kárpátok vízváltóján a Vereckei-hágón

Kuruc zászlóbontás helyszínei Beregszászon és Mezőváriban

Kuruc szabadságharc legendás vára Munkácson

Turulmadaras emlékmű a kuruc-kor tiszteletére Tiszaújlakon

Megemlékezünk: II. Rákóczi Ferencről, Zrínyi Ilonáról és Munkácsy Mihályról Munkácson, Hollósy Simonról Máramarosszigeten, Petőfi Sándorról Ungváron, Bolyai Jánosról Lembergben, Bartók Béláról Nagyszőlősön.

Feszty-körkép panorámája Kendereskén

A második világháború Árpád-vonalának erődítményei Vezérszálláson

Sztálini lágerek magyar áldozatai előtt tisztelgünk Szolyván

Örmény templom Lembergben,
Római katolikus templomok Nagyszőlősen és Beregszászon, valamint kazettás templomok Csetfalván,
Técsőn és Tákoson
Európa mértani középpontján leszünk a Felső-Tisza vidékén
Fehér- és Fekete-Tisza összefolyása Rahón
Várrom látogatás Huszton
Városnézés Munkácson, Lembergben, Beregszászon, Ungváron és Nagyszőlősen
Séta a Szinevéri tó körül, kirakóvásár Izán
Piknik bográcsgulyással a Vereckei hágón.
Zenés búcsúest a háziakkal Mezőváriban
Találkozás a II. Rákóczi Ferenc Főiskola vezetőjével, Orosz Ildikóval Beregszászon.
Mezőváriban személyes kapcsolatokon keresztül megismerjük a kárpátaljai magyarok vendégszeretetét,
őszinte barátságát és ezeréves helytállásuk gyökereit

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Beregsurány

Látnivalók: Munkács, a honfoglalók első pihenőhelye (Zrínyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc legendás vára, Munkácsy Mihály emlékek, városnézés), Kendereske (Feszty-körkép panorámája), szíveslátás Mezőváriban

Szállás és ellátás; az 1., 4., 5., 6. és 7. napon Mezőváriban falusi vendéglátó családnál (2 ágyas fürdőfülkés szobák)

2. nap: Látnivalók: Szolyva (sztálini koncentrációs tábor siratófala - koszorúzás), Vereckei-hágó (honfoglaló magyarok bejövételének emlékhelye), piknik bográcsgulyással, Lemberg

Szállás és ellátás: a 2. és 3. napon Lembergben szállodában

3. nap: Látnivalók: Lemberg (találkozó a helyi örmény közösséggel, örmény templom és temető, séta az óvárosban, Boim kápolna, Szent György székesegyház, Bolyai János emléktábla)

4. nap: Látnivalók: Ungvár (várlátogatás, városnézés), Csetfalva (kazettás templom és harangláb), Tiszaújlak (turulmadaras emlékmű)

5. nap: Látnivalók: Nagyszőlős (városnézés, Bartók Béla és Perényi Zsigmond emlékek, ferences misszió), Huszt (várrom látogatás), Nagyág völgye, Kamjanka-hágó, Szinevéri tó (séta a tó körül), Iza (kirakóvásár)

6. nap: Látnivalók: Técső (Hollósy Simon emlékek, Kossuth-szobor, kazettás református templom), Aknaszlatina, Körtelep (Európa közepe emlékmű), Rahó (Fehér- és Fekete-Tisza összefolyása)

Zenés búcsúest a háziakkal Mezőváriban

7. nap: Látnivalók: Beregszász (katolikus templom, Bethlen ház, II. Rákóczi Ferenc Főiskola, ahol Orosz Ildikó, az intézmény vezetője kalauzol), bevásárlás egy nagyáruházban, majd határátkelés után Tákos (műemléktemplom - a mezítlábas Notre Dame)

Határátkelő: Beregsurány

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 59 000Ft/fő (ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 9 000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a félpanziót, a szállást és a belépőjegyek árát kivéve a buszkielutazást (20.000 Ft/fő).

A fenti program a csoportok igényeinek megfelelően, közös megegyezés alapján részben módosítható. A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Jelentkezés: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, vagy a Fővárosi Örmény Klubban a **20.000 Ft/fő** buszkielutazás, mint foglaló befizetésével.

*****

II. Erdélyjárás felsőfokon Kalandtúrák a Bihar-hegységben Czárán Gyula nyomdokain

Az Erdélyjárás célja: Seprősi Czárán Gyula magyar-örmény földbirtokos és lelkes természetbarát egész életét és vagyonát a Bihar-hegység turisztikai feltárásának és ismertetésének szentelte. A Bihar-hegység "apostolának" munkássága iránti tiszteletből és némi kalandvágytól vezérelve bejárjuk az általa kijelölt ösvényeket a Csodavártól az Elveszett Világig.

ÚTVONAL: Budapest - Gyula - Kisjenő - Seprős - Borosjenő - Menyháza - Halmágyecsúcs - Vaskohsziklás - Belényes - Köröstárkány - Biharlonka - Szegyesd - Vasaskőfalva - Boga - Glavoj - Magyarremete - Mézged - Rézbánya - Bihar-hágó - Nagyszalonta - Félixfürdő - Nagyvárad - Ártánd - Budapest

Időtartam: 6 nap (2007 szeptember 11-16.)

Autóbuszos útvonalhossz: 1 400 km (ebből 150 km helyi "terepjáró autobusszal")

Utasbiztosítás: Winterthur Rt.

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd)

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, dzseki, sportcipő, rossz tornacipő a völgytúrákhoz, fürdőruha, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett erdélyi szakvezetők kísérik a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Czárán Gyula szülőháza Seprősön és sírja Menyházán

Látványtúrák: a világhírű Bihari Csodavár kilátóihoz, barlangbejárataihoz és földalatti vízfolyásához, a Szegyesdi és a Mézgedi völgy "portalan ösvényein", a Viszhangos Kő alá, a Fekete-Körös forrásához, a Rozdsaszakadékhoz.

Könnyű kanyontúra a Schmidl kőközben a Szegyesdi szurdokvölgy felső szakaszán.

Földalatti túrák a József főherceg barlangban Szegyesden és a Czárán Gyula barlangban Mézgeden

Fürdés termálvízben Félixen

Református templom frissen feltárt Szent László falképekkel Magyarremetén

Tarsoly Hilda bemutatja Bőjte Csaba Szent Antal szeretetotthona új megvalósításait Nagyszalontán

Néptánc- és népdalbemutató Köröstárkányban

Zenés búcsúest

Orgonaaudíció a nagyváradai székesegyházban

Köröstárkányi családoknál személyes tapasztalatokon keresztül megismerjük vendéglátóink szeretetét és őszinte barátságát

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Gyula

Látnivalók: Seprős (Czárán Gyula szülőháza), Menyháza (Czárán Gyula sírja, amelynek felirata: "Csak az hal meg, akit elfelejtenek"), szíveslátás Köröstárkányban

Szállás és ellátás: 1- 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas fürdőszobás lakások)

2. nap: Látnivalók: Szegyesdi völgy (4 órás középnehéz völgytúra, helyenként bokáig a patakban, fakultatív kanyonmászással és barlangbejárással, alternatív program: 2 órás könnyű túra a völgy festői alsó szakaszán), közös piknik, séta a lengőhídon Nyégerfalváról Köröstárkányba

3. nap: Látnivalók: Rozdsaszakadék (1,5 órás középnehéz túra a látványos, vörös színben pompázó suvadáshoz), Bihar-hágó (3 órás középnehéz túra a Fekete-Körös forrásához)

4. nap: Látnivalók: Vasaskőfalva, Boga völgy (teherautós utazás a Glavoji karsztfennsíkra), Csodavár (3 órás középnehéz túra a kilátókhoz és 2 órás nehezebeeske túra a víznyelők alkotta 150 méter mély "várudvarokhoz", az impozáns 80 méter magas barlangportáléhoz és a földalatti vízfolyáshoz), alternatív

könnyű túra a Ponor rét vízkeletéhez és víznyelőjéhez, tarisznyás uzsonna a nagyszünetben
5. nap: Látnivalók: Mézged (1 órás erdei séta és kb. 1,5 órás túra a denevérek lakta Czárán Gyula barlangba, ahol annak idején bálokat rendeztek), Magyarremete (református templom frissen feltárt falképekkel)

Néptáncbemutató és búcsúvacsora Köröstárkányban

6. nap: Látnivalók: Nagyszalonta (Böjte Csaba szeretetotthona), Félix (fürdés termálvízben), Nagyvárad (orgonakoncert a székesegyházban)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 48000 Ft/fő (ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 8 000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a félépanziót, a szállást és a belépőjegyek árát kivéve a busz költséget (15.000 Ft/fő).

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Jelentkezés: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, vagy a Fővárosi Örmény Klubban a 15.000 Ft/fő busz költséggel, mint foglaló befizetésével.

*****

“Akiben van tehetség, köteles azt kiművelni a legfelsőbb fokig, hogy embertársainak mennél nagyobb hasznára lehessen. Mert minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használni, hazájának szolgálni tud.”

(Kodály Zoltán)

*****

Szent Ágoston

Imádság

Add Istenem, hogy szeressük egymást!

Add, hogy minden embert szeressünk, még ellenségeinket is;

nem azért, mivel testvéreink, hanem hogy azok legyenek!

Add, hogy mindig égjen bennünk ez a testvéri szeretet, a testvér

mint olyan iránt, és az ellenség iránt, hogy a szeretettől testvér legyen.

Add megértenem, hogy amikor egy barátot szeretek, egy testvért szeretek;

már velem van, már bekapcsolódott a minden embert átfogó egységbe.

Add, Uram, hogy szeressek, és testvéri szeretettel szeressek!

Áradjon egész szeretetem a keresztnyelvek felé, az Egyház minden tagja felé.

Ó, Jézusom! Add, hogy szeretetem kiterjedjen az egész világra,

a te szereteted által, hogy tagjaid átöleljék az egész világot!

*****

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat
(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332- 1791)
e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu
Nyilvántartási szám: 2.2.417812002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401
Nyomdai munkák: Mackensen Kft.